

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Історичний факультет
Кафедра етнології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана
науково-педагогічної та
навчальної роботи

Тарас ПШЕНИЧНИЙ

2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Національний характер і ментальність
для студентів

галузь знань **03 Гуманітарні науки**
спеціальність **032 Історія та археологія**
освітній рівень **перший (бакалаврський)**
освітня програма **Історія України та культурна антропологія**
(з поглибленим вивченням іноземних мов)
вид дисципліни **обов'язкова**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021 /2022
Семестр	7
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: Громова Наталія Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент
кафедри етнології та краєзнавства

Пролонговано: на 2021/2022 н.р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. ( ) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник: Громова Наталія Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри етнології та краєзнавства

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри етнології та краєзнавства

Валерій КАПЕЛЮШНИЙ

(підпис)

Протокол № 13 від «30» червня 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол № 7 від «26» серпня 2021 року

Голова науково-методичної комісії

Наталія ТЕРЕС

(підпис)

«29» серпня 2021 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – сформувати у студентів системне бачення менталітетів народів світу задля того, щоб під час спілкування з іноземцями або поїздки за кордон вони відповідним чином скорегували свою поведінку та комунікацію.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. **Знати:** базові поняття етнології, історію та традиційну культуру народів світу.
2. **Вміти:** опитувати респондентів у ході польових етнографічних експедицій
3. **Володіти елементарними навичками** аналізу історичних та етнологічних джерел, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Розглядаються основні поняття етнопсихології: «менталітет», «ментальність», «національний характер», «етнічні стереотипи», «етнічна ідентичність», «етнічні конфлікти». Охарактеризовано особливості західної та східної ментальностей. Вивчаються український, російський, японський, китайський, американський менталітети на менталітети народів Європи і Латинської Америки. Розглядаються особливості виникнення та еволюції різних національних характерів.

4. Завдання (навчальні цілі): формування цілісної системи знань про ментальність, менталітет, національний характер, етнічні стереотипи, етнічну ідентичність. У результаті вивчення дисципліни студент повинен засвоїти елементи дослідницької роботи, вміти аналізувати визначати причини та наслідки виникнення, зникнення та зміни етнічних стереотипів, сформувати навички компаративного аналізу менталітетів народів світу, працювати з науковою літературою та комплексом джерел з етнопсихології.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання (РН)			
1.1.	Знати зміст найважливіших категорій та понять етнопсихології	лекція, самостійна робота	контрольна робота (тест)	15%
1.2.	Знати особливості становлення, трансформації та зникнення етнічних стереотипів.	лекція, самостійна робота	контрольна робота (тест)	15%
1.3.	Знати сутність і значення поняття «етнічна ідентичність»	лекція, самостійна робота	реферат 1	10%
1.4.	Знати основні міжетнічні конфлікти ХХ – початку ХХІ ст. та шляхи і особливості їх вирішення.	лекція, самостійна робота	реферат 2	10%
2.1.	Вміти визначати спільні та відмінні риси західної і східної ментальностей	лекція, самостійна робота	залік	20%
2.2.	Вміти робити порівняльний аналіз ментальностей народів світу.	Лекція, самостійна робота	залік	20%
3.1.	Комунікувати з інформаторами, проводячи опитування за запитальником із на тему національного характеру та менталітету.	лекція, самостійна робота	залік	10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін які не входять до блоків спеціалізації)

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	3.1
ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.	+	+		+		+	+
ПРН 10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.	+	+	+		+	+	
ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.	+		+	+		+	+
ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.	+	+		+	+		+
ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.	+		+		+	+	
ПРН 16. Знати основні теоретичні проблеми сучасної культурної антропології, визначати вплив культури на різні аспекти суспільного життя людини в різні історичні періоди.	+	+		+		+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ТБ 1 (тест): РН 1.1, 1.3 – 15 балів/12 балів*.
2. Контрольна робота з тем ТБ 2 (тест): РН 1.2, 1.4 – 15 балів/12 балів.
3. Реферат з тем ТБ 1: РН 2.5 – 15 балів/12 балів.
4. Реферат з тем ТБ 2: РН 2.6 – 15 балів/12 балів.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – залік;
  - максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40 балів;
  - Оцінюються такі результати навчання студента: розуміння базових категорій етнопсихології («національний характер», «менталітет», «етнічна ідентичність», «етнічні стереотипи», «етнічні конфлікти»), вміння визначати спільності і відмінності у національних характерах різних народів світу.
  - форма проведення заліку – усна, види завдань – завдання, які потребують розгорнутих відповідей на питання викладача;
  - мінімальний пороговий рівень оцінки, за якої залік вважається складеним – **12 балів.**
- Необхідна умова допуску до заліку: студент не допускається до заліку, якщо під час семестру набрав менше ніж **20 балів (критично-розрахунковий мінімум). Рекомендований мінімум допуску до заліку 48 балів.**

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох тематичних блоків: бали, отримані за контрольні роботи (у формі тестування); бали, отримані за виконання індивідуальних завдань (реферату та есе), а також бали, які отримані на заліку.

Зміст курсу поділений на 2 тематичні блоки. Кожний тематичний блок включає в себе лекції, самостійну роботу студентів, та контрольні роботи для з'ясування рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У тематичний блок 1 (ТБ1) входять теми 1-5, у тематичний блок 2 (ТБ2) – теми 6-13.

Результати навчальної діяльності студентів оцінюються за 100-бальною шкалою.

Тематичний блок 1 <i>Категорії та поняття етнопсихології</i>		Тематичний блок 2 <i>Ментальності народів світу</i>		Залік
30 залікових балів (максимум)		30 залікових балів (максимум)		40 балів (максимум)
Самостійна робота (реферат)	Контрольна робота з тем 1-5	Самостійна робота (есе)	Контрольна робота з тем 6-13	
15 (максимум)	15 (максимум)	15 (максимум)	15 максимум	

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем, так і деяких розділів тем програми курсу. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється під час оцінювання індивідуальних завдань (реферат, есе) і контрольних робіт.

Виконані індивідуальні завдання (реферат та есе) студент подає викладачеві не пізніше ніж за два тижні до проведення контрольної роботи з відповідного Тематичного блоку, зокрема, Індивідуальне завдання 1 (орієнтовно до 1 листопада) і Індивідуальне завдання 2 (орієнтовно до 1 грудня).

Критерії оцінки Індивідуального завдання 1 (реферат):

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 15 балів;
- тема розкрита неповно 10-14 балів;
- реферат суто компілятивного рівня 7-13 балів;
- розкритий лише окремий аспект 1-6 балів.

Теми рефератів викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті (орієнтовно перша декада лютого).

Критерії оцінки Індивідуального завдання 2 (есе):

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 15 балів;
- обґрунтоване розкриття проблеми 11-14 балів;
- тема розкрита неповністю, обмежена джерельна база та обґрунтування 8-13 балів;
- робота переважно компілятивного рівня 5-7 балів;
- розкритий лише один окремий аспект теми 1-4 бали.

Тематику есе викладач пропонує студентам на першому семінарському занятті модулю (орієнтовно перша декада квітня).

Після завершення відповідно Тематичного блоку 1 і Тематичного блоку 2 проводяться **контрольні роботи**, зокрема, Контрольна робота ТБ1 (остання декада жовтня) і Контрольна робота ТБ2 (остання декада листопада).

Участь студентів в контрольних заходах обов'язкова. Контрольна робота проводиться у письмовій тестовій формі. Тест містить 15 тестових завдань, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 1 бал. Максимальна кількість балів, яку студент може набрати за КР – 15 балів. Студент, який не виконав вимоги по самостійній роботі, не допускається до складання контрольної роботи, і даний тематичний блок йому не зараховується.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Умовою допуску до заліку, який відбувається в сній формі шляхом опитування, є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 20 балів (*критично-розрахунковий мінімум*). При цьому обов'язковим є успішне складання контрольних робіт та виконання індивідуальних робіт, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. **Рекомендований мінімум для допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) – 48 балів.**

При простому розрахунку отримаємо:

	Семестрова кількість балів	Залік	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	48	12	60
Максимум	60	40	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і семінарів.

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	
		лекції	самостійна робота
Частина 1. Категорії та поняття етнопсихології			
1	Тема 1. Етнопсихологія як міждисциплінарна галузь знань. Джерела та історіографія. Становлення етнічної психології. Методи дослідження в етнопсихології.	2	4
2	Тема 2. Базові поняття етнопсихології: ментальність, менталітет, національний характер. Співвідношення термінів.	2	2
3	Тема 3. Етнічні стереотипи.	2	4
4	Тема 4. Етнічна ідентичність.	2	2
5	Тема 5. Міжетнічні конфлікти.	2	2
6	<i>Реферат за змістом тем ТБ1</i>	-	6
7	<i>Контрольна робота 1 (тест)</i>	2	-
Частина 2. Ментальності народів світу			
8	Тема 6. Український національний характер.	2	4
9	Тема 7. Російський національний характер.	2	4
10	Тема 8. Національні характери західно- та південнослов'янських народів: чехів, словаків, словенців, хорватів, поляків, сербів.	2	4
11	Тема 9. Ментальності народів Західної і Південної Європи: італійців, іспанців, португальців, греків, французів, німців, англійців.	2	4
12	Тема 10. Американський менталітет.	2	2
13	Тема 11. Національні характери народів Латинської Америки.	2	4
14	Тема 12. Японський національний характер	2	4
15	Тема 13. Китайський національний характер.	2	4
16	<i>Реферат за змістом тем ТБ2</i>	-	6
17	<i>Контрольна робота 2 (тест)</i>	2	-
18	ВСЬОГО	30	60

Загальний обсяг **90 год.**, в тому числі:

Лекцій – **30 год.**

Самостійна робота – **60 год.**

9. Рекомендована література:

Основна:

1. Безклубенко С. Національний характер // Матеріали до української етнології. К., 2002. Вип. 2 (5). – С. 29-38.
2. Гнатенко П.І Український національний характер. – К., 1997. – 114 с.
3. Етнопсихологія. Навчальний посібник. – Івано-Франківськ, 1994 с. – 83 с.
4. Історія європейської ментальності. / Пер. з нім. За ред. П. Дінцельбахера. – Львів: Літопис, 2004. – 718 с.
5. Кісь Р. Західна психологічна антропологія (етнопсихологія) у 30-60-ті рр. ХХ ст. Підходи, напрями, методи. // НЗ. – 1996. – № 6. – С. 346-352.
6. Крюкова М.А., Форманюк Ю.В. Етнопсихологія. Навч-метод. посібник. – Одеса: Фенікс, 2020. – 106 с.
7. Львовичкіна А.М. Етнопсихологія : Навч. посіб. / Міжрегіон. акад. упр. персоналом. К., 2002. 143 с.
8. Пвленко В.М., Таглін С.О. Етнопсихологія. Навч. посіб. К., 1999. 407 с.
9. Савицька О.В. Етнопсихологія: навч. посібник. Київ: Каравела, 2011. - 263 с.
10. Швецова А.В. Національний характер як феномен культури. – Сімферополь, 1999. – 264 с.

Додаткова:

1. Балагутрак М.П. Генеза етнопсихології в Україні ХІХ століття: історико-етнологічний аспект. / НАН України; Інститут народознавства. Л.: [Ін-т народознав. НАН України], 2007. 221с.
2. Вайнтруб І. Людина, природа і вічність у китайських вірвченнях. // Людина і світ. – 2002. – № 1. – С. 55-59.
3. Вайнтруб І. Постать людини в японських вірвченнях. // Людина і світ. – 2002. – № 6. – С. 46-49.
4. Вирост Й.С. Національна самосвідомість: проблеми визначення й аналізу // Філософська і соціологічна думка. – 1989. – №7. – с. 11-19
5. Гетало Т.Є. Онтологія ментальності: філософсько-культурологічний аналіз. Автореф. дис. ... канд. філос. наук. – Харків, 1999. – 19 с. – К., 1997.
6. Гримич М.В. Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців (Когнітивна антропологія). – К., 2000. – 379 с.
7. Гринів О. Вплив історичних і соціопсихічних чинників на світогляд українського народу. // Народознавчі зошити. – Львів, 1997. – №5 (17). – С. 273-282.
8. Гринів О. Проблеми етнопсихологічних досліджень. // Матеріали до української етнології. – К., 1995. – Вип. 1 (4). – С. 167-172.
9. Етнічний довідник у 3 частинах. Ч.1. Поняття та терміни. – К., 1997. – 144 с.
10. Етнопсихологічні орієнтири сімейного виховання. – Івано-Франківськ, 1996. – 95 с.
11. Етнопсихологічні особливості міжособистісного спілкування та їх урахування у процесі взаємодії дітей і дорослих. – Івано-Франківськ, 1996 с. – 78 с.
12. Данилюк І.В. “Мовні конфлікти” та конструювання етнічної і національної ідентичності // Соціальна психологія. – Київ, 2005. – №.3 (11) – С. 43-51.
13. Качмар М. Українські етіологічні легенди про сусідів: структурно-семантичний аспект // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : збірник наукових праць / Мін. освіти і науки України; Ужгородський нац. ун-т; НАНУ, Ін-т укр. мови. – Ужгород, 2011. – Вип. 16. – С. 126-130.
14. Княжинський А. Дух нації. Соціологічно-етнопсихологічна студія. – Нью-Йорк: Тов-во ім. Т.Г. Шевченка, 1959. – 291 с.
15. Кравченко А.Г. Менталітет як об'єкт соціально-філософського дослідження. Автореф. дис. ... канд. філос. наук. – К., 2000. – 19 с.

16. Наливайко Д. Очима Заходу: Рецепція України в Західній Європі XI – XVIII ст. – Київ: Основи, 1998.
17. Патлах І. Міждисциплінарна модель дослідження дискурсів національного менталітету. // Людина і політика. – 2002. – № 1. – С. 54-65.
18. Сміт Е.Д. Національна ідентичність. / Пер. з англ. – К., 1994. – 224 с.
19. Старовойт І. С. Збіг і своєрідності західноєвропейської та української ментальностей. Філософсько-історичний аналіз. – К., Тернопіль, 1997.
20. Українська душа. – К.: Фенікс, 1992.
21. Чапа М.-Л. А. Етнопсихологічний дискурс глобалізації: монографія. Кіровоград: Імекс, 2013. – 104 с.
22. Юрій М.Т. Етногенез та менталітет українського народу. – К., 1997.
23. Янів В. Українська вдача і наш виховний ідеал. – Тернопіль, 1992.
24. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології. – Мюнхен: Вид-во УВУ, 1993.